

## Utrikesutskottets betänkande

1980/81:10

### om avskaffande av dödsstraffet

#### Motionen

I motion 1979/80:477 av Nils Hjorth och Margit Sandéhn (s) föreslås att riksdagen hos regeringen hemställer om intensifierade svenska insatser i FN och andra internationella organ för dödsstraffets avskaffande och för en humanare behandling av politiska fångar.

#### Bakgrund

Rätten till liv är fastslagen i de grundläggande internationella dokumenten om de mänskliga rättigheterna. Denna rätt har av länderna dock inte uppfattats så att den även skulle gälla medborgarnas förhållande till det egna samhällets myndighetsutövning. Det stora flertalet av FN:s medlemsländer använder sig fortfarande av dödsstraff. Endast 23 länder har formellt förbjudit dödsstraff, 9 länder har slutat praktisera det och 13 länder har avskaffat det utom i exceptionella fall. Alla de nordiska länderna har helt avskaffat dödsstraffet.

Sverige tog initiativet till att föra upp frågan om dödsstraffet i Förenta nationerna. Det skedde 1959 och ledde till att ECOSOC av generalförsamlingen uppmanades studera frågan. Det tog sedan nära tio år innan generalförsamlingen på nytt kunde fatta ett beslut i ärendet. I en resolution antagen under generalförsamlingens möte 1968 utfärdades rekommendationer om vissa procedurer som skulle iakttas till skydd för den anklagade.

Fortsatta svenska ansträngningar ledde 1971 till en FN-resolution i vilken generalförsamlingen för första gången slog fast att målet var ett fullständigt avskaffande av dödsstraffet. Det gick under 1970-talet inte att komma längre i generalförsamlingen. För att frågan ändå skulle behålla sin aktualitet utverkade Sverige vid generalförsamlingens möte 1977 att dödsstraffet skulle bli dagordningspunkt vid den FN-konferens om förebyggande av brott och behandling av lagöverträdare som ägde rum i Caracas under förhøsten 1980.

Frågan diskuterades ingående i Caracas men det blev inte möjligt för Sverige att där få igenom någon resolution i ärendet. I stället togs frågan upp i konferensens rapport och överlämnades för fortsatta överväganden till generalförsamlingen. Där befinner sig ärendet nu i tredje utskottet.

Även i Europarådet har Sverige och de skandinaviska länderna drivit frågan om dödsstraffets avskaffande. Motståndet har varit stort. Frågan fördes framåt i april i år när Europarådets parlamentariska församling med

stor majoritet förklarade att dödsstraffet är omänskligt. Församlingen uppmanade på svenskt initiativ de medlemsländer som fortfarande har kvar dödsstraffet att avskaffa det. Samtidigt antogs också med stor majoritet en rekommendation till Europarådets ministerkommitté om att ändra lydelsen av artikel 2 i Europarådets konvention om de mänskliga rättigheterna, som f. n. ger utrymme för dödsstraff, så att konventionen får en lydelse i överensstämmelse med den nyssnämnda resolutionen.

Sverige har också varit en av initiativtagarna till att frågan om tortyr samt frågan om humanare behandling av politiska och fackliga fångar tas upp i internationella organ. FN antog 1975 en förklaring mot tortyr. Två år senare antog generalförsamlingen på svenskt förslag en resolution i vilken kommissionen för de mänskliga rättigheterna fick i uppdrag att utarbeta förslag till en konvention mot tortyr. I den för ändamålet tillsatta arbetsgruppen ingår Sverige. Ett utkast är nu till stor del färdigställt, men det återstår ännu att utarbeta kontrollbestämmelser, vilket kan ta lång tid i anspråk.

I en resolution 1977, som tillkommit på bl. a. svenskt initiativ, framhöll generalförsamlingen att ett stort antal personer i många delar av världen berövats friheten på grund av sin politiska uppfattning. Medlemsländerna uppmanas vidta åtgärder till skydd för sådana personer och undersöka möjligheterna att frige dem. Påföljande år kompletterade generalförsamlingen denna resolution med en resolution om personer som fängslats på grund av facklig verksamhet.

Även 1979 framlade Sverige och en rad andra länder ett resolutionsutkast på området. Det gällde skydd av mänskliga rättigheter för vissa kategorier under arrest eller i häkte. Förslaget drogs av vissa skäl tillbaka från det årets möte men ärendet står i år åter på församlingens agenda.

### Utskottet

Sverige har varit ett av de mest aktiva länderna när det gäller att i FN och annorstädes verka för att dödsstraffet avskaffas och för en humanare behandling av politiska fångar. Arbetet har inte varit så framgångsrikt som vi önskat men heller inte resultatlöst. De av motionärerna aktualiserade frågorna är anhängiggjorda i FN och Europarådet. Vissa positiva resultat i form av beslut och resolutioner kan registreras. Ytterligare ett antal länder har under 1970-talet avskaffat dödsstraffet. Det är därför så mycket mer beklagligt att dödsstraffet efter militärkuppen i Turkiet åter kommit till användning i detta land efter att ha varit ur bruk sedan början av 1970-talet.

Bland Europarådets medlemmar är det nu endast Frankrike och Turkiet som fortfarande praktiserar dödsstraff. I andra delar av världen ökar användningen av dödsstraff.

Utskottet är medvetet om att många länder motsätter sig att det

internationella samfundet på ett aktivt sätt befattar sig med frågor som dödsstraff och politiska fångar. Detta får dock inte hindra fortsatta ansträngningar av det slag som redovisats ovan. Omänsklig eller förnedrande behandling av människor kan inte accepteras eller legitimeras med hänvisning till samhällets behov eller traditionens bud.

Utskottet utgår från att regeringen även fortsättningsvis utnyttjar sina möjligheter att i FN och andra internationella organisationer verka för dödsstraffets avskaffande och en humanare behandling av politiska och andra fångar.

Med hänvisning till det anförda får motion 477 anses besvarad.

Utskottet hemställer

att riksdagen förklarar motion 1979/80:477 besvarad med vad utskottet anför.

Stockholm den 18 november 1980

På utrikesutskottets vägnar

GERTRUD SIGURDSEN

*Närvarande vid ärendets slutbehandling:* Gertrud Sigurdson (s), Torsten Bengtson (c), Sture Palm (s), Georg Åberg (fp), Olle Göransson (s), Ingrid Sundberg (m), Mats Hellström (s), Gunnel Jonäng (c), Per-Olof Strindberg (m), Jan Bergqvist (s), Sture Korpås (c), Carl Lidbom (s), Björn Molin (fp), Maj-Lis Löow (s) och Sten Sture Paterson (m).

